

Końskowola na tle Regionu: Historia – Współczesność

Gmina Końskowola leżąca w województwie lubelskim w odległości 45 km od Lublina i 125 km od Warszawy zajmuje powierzchnię 89,6 km². Zamieszkuje ją ok. 9200 osób. Gęstość zaludnienia na terenie gminy Końskowola wynosi 101 os/km² i jest wyższa niż średnia województwa (87 os/km²), a niższa od średniej kraju (124 os/km²) i średniej powiatu (107 os/km²). Duża część populacji – ok. 2 200 osób - (ok. 25 %) zamieszkuje ośrodek gminny.

Założenie Końskowoli – pierwotnie zwanej Witowską Wolą - łączy się z działalnością rodu Konińskich herbu Rawa. Pierwszym historycznie poświadczonym właścicielem miejscowości był Męcina z Konina, w latach 1394-1400 burgrabia zamku niższego we Lwowie. To z jego inicjatywy już pod koniec XIV wieku Witowska Wola doczekała się własnego kościoła i stała się siedzibą parafii, ustanowionej, według Jana Długosza, przez biskupa krakowskiego Piotra Wysza, spowiednika królowej Jadwigi.

W 1489 r. Końskowola przechodzi na własność rodziny Tęczyńskich, w rękach których pozostawała – z krótką przerwą w latach 1613-1627, kiedy przejął ją książę Krzysztof Zbaraski – do 1637 roku. Kolejnymi właścicielami miasta byli Daniłowiczowie, Opalińscy, Lubomirscy, Sieniawscy i Czartoryscy.

Z działalnością publiczną tych ostatnich wiąże się obecność w Końskowoli szeregu postaci życia politycznego i kulturalnego przełomu XVIII i XIX w. Tu w 1807 zmarł i został pochowany poeta Franciszek Dyonizy Książnin, autor wierszy religijnych i patriotycznych, przedstawiciel nurtu nazywanego sentymentalizmem. W Końskowoli ostatnich dni dożywał przyjaciel Czartoryskich, generał Józef Orłowski, absolwent Szkoły Rycerskiej, w Powstaniu Kościuszkowskim komendant Warszawy. Najważniejszą postacią, związaną w tym czasie z Końskowolą był Franciszek Zabłocki. Ten najwybitniejszy komediopisarz polskiego oświecenia, autor głośniejszych pamfletów politycznych w dobie Sejmu Wielkiego, Protokolista Komisji Edukacji Narodowej, Sekretarz Towarzystwa Ksiąg Elementarnych po rozbiorach przyjął święcenia kapłańskie i w 1800 roku został proboszczem w Końskowoli. Osobiście opiekował się Książninem, którego psychiką zachwiała tragedia rozbiorów.

W Końskowoli urodził się, 17 grudnia 1806 r. Władysław Oleszczyński, najwybitniejszy rzeźbiarz polskiego romantyzmu, m.in. autor nagrobków rodaków zmarłych we Francji: Maurycego Mochnackiego, Klementyny z Tańskich Hoffmanowej, Juliusza Słowackiego oraz wspólnego pomnika Juliana Ursyna Niemcewicza i Karola Kniaziewicza w Montmorency pod Paryżem.

Pozostałością działalności w Końskowoli najświetniejszych rodów I Rzeczypospolitej jest szereg zabytków tak nieruchomych jak i ruchomych o niezwykłym wprost znaczeniu – nie tylko dla kultury regionu lubelskiego, ale i całego kraju.

Kościół parafialny w Końskowoli pod rozszerzonym wezwaniem Znalezienia Krzyża Św. i św. Andrzeja Apostoła, ufundowany został przez Andrzeja Tęczyńskiego, wojewody lubelskiego i kasztelana krakowskiego. Przebudowa, zlecona przez marszałka wielkiego koronnego Stanisława Herakliusza Lubomirskiego, prowadzona przez Tylmana z Gameren, nadała kościołowi bryłę trójnawowej bazyliki. W południowej kaplicy znajduje się nagrobek Zofii z Opalińskich Lubomirskiej, pierwszej żony Stanisława H. Lubomirskiego, przedstawiający zmarłą w postaci śpiącej kobiety. W krypcie pod tą kaplicą złożono ciało marszałkowej. W kaplicy północnej, zwanej kaplicą Suchodolskich umieszczona jest tablica z czarnego marmuru, upamiętniająca ród Tęczyńskich, właścicieli Końskowoli od 1489 do 1637 roku. W krypcie kaplicy północnej znajduje się grobowiec z pomnikiem personifikującym Vanitas, opatrzony herbem Łódzia, który należy wiązać, jak się wydaje, z marszałkiem nadwornym koronnym Łukaszem z Bnina Opalińskim i jego żoną, Izabelą z Tęczyńskich.

W północnej nawie znajduje się pomnik poświęcony Karolowi Khittel, lekarzowi księżnej Izabeli Czartoryskiej, założycielowi szpitala w Puławach. Ozdobą ołtarza wielkiego są pomniki pochodzące ze znanego XVIII-wiecznego warsztatu braci Hoffman. Krypta pod ołtarzem kryje zwłoki Franciszka Zabłockiego, znanego komediopisarza i publicysty doby Sejmu Wielkiego, proboszcza końskowolskiego od 1800 roku.

Przed budynkiem kościoła wystawiono pomniki generała Józefa Orłowskiego, absolwenta Szkoły Rycerskiej, w Powstaniu Kościuszkowskim komendanta garnizonu warszawskiego, oraz Franciszka Dionizego Książnina.

Parafia dysponuje biblioteką, obejmującą ok. 350 pozycji, z których najstarsze pochodzą z połowy XVI wieku. Część z nich, o tematyce świeckiej (dotyczące przede wszystkim polityki i geografii), pochodzi zapewne z biblioteki zamkowej, jaką według źródeł założył książę Krzysztof Zbaraski, w latach 1613-1627 właściciel miasta.

Wśród licznych obrazów, z których najstarsze pochodzą z początku XVII wieku, uwagę przyciąga XIX wieczny obraz „Opłakiwanie Chrystusa”, przemalowany w 1892 roku przez Wojciecha Gersona.

Kościół szpitalny św. Anny, pierwotnie drewniany, obecnie istniejący został wymurowany w początku XVII wieku. w stylu nazywanym „renesansem lubelskim”. Nad zakrystią zlokalizowana empora, która prawdopodobnie służyć miała właścicielom miasta i fundatorom kościoła, bogato zdobiona unikatowymi malowidłami z początku XVII wieku.

Przy kościele budynek dawnego szpitala, fundacji Suchodolskich, przebudowywany kosztem rodziny Czartoryskich.

Naprzeciwko kościoła św. Anny znajduje się budynek plebanii – pierwotnie zamek rodziny Tęczyńskich. Wybudowany prawdopodobnie w okresie lokowania miasta Końskowola (po 1532 roku) przez Andrzeja Tęczyńskiego, był jeszcze dwukrotnie gruntownie przebudowywany: między 1650 a 1660 rokiem przez Łukasza z Bnina Opalińskiego i w XVIII wieku przez Czartoryskich. Od około trzeciej ćwierci XVIII wieku stanowi własność parafii.

Na terenie dawnego folwarku zlokalizowany jest zabytkowy spichlerz z początku XVIII w., dwór-rządówka wybudowany w latach 1746-1747 oraz XIX-wieczna obora, tzw. holendernia.

Jedyną pamiątką po licznej społeczności niemieckiej, którą sprowadził do Końskowoli książę August Czartoryski z terenu Saksonii, są pozostałości malowniczo położonego cmentarza ewangelicko – augsburskiego.

Czasów Czartoryskich sięgają tradycje wdrażania postępu w rolnictwie. Skonfiskowane przez rząd carski ich dobra końskowolskie, obejmujące założone przez Izabelę Czartoryską w 1804 r. szkółki roślin ozdobnych oraz ogród w Pożogu zostały przekazane powstałemu w roku 1869 Instytutowi Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. Obecnie na tych terenach zlokalizowane są pola doświadczalne Lubelskiego Wojewódzkiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Końskowoli.

Historia, cenne zabytki kultury materialnej, wysoka kultura rolna, ponadprzeciętny poziom wykształcenia mieszkańców Gminy – liczba ludności posiadająca wykształcenie wyższe wynosi 3,6%, podczas gdy średnio w gminach województwa lubelskiego zaledwie 2,1%; posiadanie wykształcenia średniego zawodowego deklaruje 21,4% mieszkańców Gminy, podczas gdy współczynnik ten dla innych tego szczebla jednostek samorządu terytorialnego w regionie wynosi ok. 14% - powoduje, że Końskowola od lat wyróżnia się na tle innych miejscowości Lubelszczyzny.

Końskowola pełni funkcję centrum życia społeczno – gospodarczego o zasięgu przekraczającym granice Gminy.

Organizowane przez Gminny Ośrodek Kultury „Święto Róż”, impreza promująca szkółkarstwo róż, drzew i krzewów owocowych oraz ozdobnych, od lat przyciąga wielu gości – tak z kraju, jak i spoza jego granic. Bardzo wysoko oceniany jest poziom wydawanego przez GOK miesięcznika „Echo Końskowoli”, poruszającego tematy ważne dla mieszkańców Gminy i regionu.

W Końskowoli zlokalizowany jest SP ZOZ Gminny Ośrodek Zdrowia, obejmujący opieką mieszkańców Gminy, jak również kilka gabinetów stomatologicznych i dwie apteki.

W szczególnie sposób wspierana jest edukacja – w latach 2002-2004 wybudowany został od podstaw budynek Gimnazjum, obejmujący jedną z najnowocześniejszych sal sportowych na terenie Powiatu; obecnie trwają prace nad

modernizacją budynku Szkoły Podstawowej. Gmina prowadzi w Końskowoli – posiadające doskonałą opinię – przedszkole.

W trwającym procesie modernizacji polskiego rolnictwa znaczny udział ma Lubelski Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Końskowoli. Szereg wdrażanych przez niego programów oraz świadczone usługi doradcze zapewniły mu doskonałą renomę wśród producentów rolnych naszego Regionu. Organizowane przez LWODR „Dni Otwartych Drzwi” corocznie przyciągają do Końskowoli większą liczbę osób zainteresowanych rozwojem sektora rolniczego.

Gmina Końskowola jest zagłębiem szkółkarstwa – szacuje się, że corocznie produkowanych jest tu około 6 milionów sztuk sadzonek róż oraz kilka milionów drzew i krzewów, tak owocowych jak i ozdobnych. Na terenie Gminy znajduje się wiele gospodarstw, należących do wiodących w kraju, produkujących nie tylko na rynek polski, ale i eksportujących materiał szkółkarski tak na Wschód, jak i do krajów Unii Europejskiej.

Trwający proces inwestycyjny nakierowany jest nie tylko na poprawę standardu życia mieszkańców Końskowoli, ale i zdynamizowanie rozwoju gospodarczego miejscowości. Liczne sklepy oraz zakłady usługowe i rzemieślnicze zaspokajają podstawowe potrzeby mieszkańców Końskowoli; zlokalizowanych jest tu wiele zakładów – tak wytwórczych jak i usługowych, zaś do najbardziej znanych należą Zakłady Mięsne „Końskowola”, jeden z największych polskich eksporterów mięsa na rynki wschodnie oraz Gospodarstwo Szkółkarskie Lucjana i Grzegorza Kurowskich. Działające oraz nowo otwierane przedsiębiorstwa mogą korzystać z bogatego zakresu usług instytucji otoczenia biznesu, zlokalizowanych tak w Końskowoli (Bank Spółdzielczy, LWODR, Gminne Centrum Informacji), jak i w odległych o 6 kilometrów Puławach.

W najbliższych latach będą podejmowane czynności mające na celu dalsze umocnienie pozycji Końskowoli jako ośrodka i centrum życia społeczno – kulturalnego i gospodarczego o charakterze ponadlokalnym. Planowane działania w szczególności nakierowane będą na wyeksponowanie bogatej historii oraz unikatowych w skali Regionu zabytków kultury materialnej.